

GYVIEJI ARCHYVAI

Vietovardžių metams paminėti Kabeliuose

Šiuos metus Lietuvos Respublikos Seimas paskelbė Lietuvos Nepriklausomybės kovų atminimo ir Lietuvos vietovardžių metais, o norėdamos atkreipti dėmesį į vietovardžius, Kabelių bibliotekos ir kultūros centro darbuotojos Antanina Kibirsktienė ir Eglė Miškinytė pasikvietė lituanistę, Kabelių šnektos tyrėją Danutę Valentukevičienę pasikalbėti apie vietovių ir vietų vardus, jų prasmes, paplitimą bei praradimus XX amžiaus antroje pusėje

Paskaitoje dalyvavo kabeliškiečiai, Dzūkijos nacionalinio parko darbuotojai, menininkė Laura Garbštienė, visuomenininkas ir laikraščio „Vai toli girdėc leidėjas“ Vytautas Paulaitis, rašytojas Bronius Kašėlionis.

Danutė Valentukevičienė perskaitė pranešimą „Žemė prašo nepamiršti vardų“. Tema sulaukė nemenko klausytojų, ypač svečių iš Dzūkijos nacionalinio parko, susidomėjimo ir privertė kitaip pažvelgti į vietovardžių prasmę ir reikšmę. Lituanistė pasidžiaugė, jog šie metai paskelbti Vietovardžių metais kartu su Nepriklausomybės kovų atminimo metais. Ji tvirtino, jog sovietmečiu pradėtas ir iki šių dienų nesibaigiantis tūkstan-

čių vietovių vardų braukimas iš valstybės gyvenimo reiškia, kad prarandami ne tik pavadinimai, bet ir ištrinamas kultūrinis sluoksnis, kuriame glūdi etnologinė, lingvistinė, paleogeografinė, istorinė, kultūrinė ir kita svarbi informacija, saugotina kaip Lietuvos ir pasaulio kultūros palikimo dalis.

Mes visi, pasak pranešėjos, esame susiję su vietovardžiais, vietomis, iš kurių esame kilę patys ir iš kur kilo valstybė. Baltiškieji vietų pavadinimai paplitę ne tik Baltarusijoje, Šiaurės Ukrainoje, Karaliaučiaus srityje, bet siekia ir Maskvą. Lietuviams nesunkiai atpažįstami suslavinti hidronimai Vārļnka, Litovka, Moža ir Maža ir kt. Kalbininkų teigimu, baltiškieji vietovardžiai

yra vieni iš seniausių ir siekia indoeuropiečių laikus, pvz. Katra kildinama iš indoeuropiečių (ide.) *kataro-* „upelis, griovys, srautas, srovė“; Ula iš ide. *aulo-s* „pailga įduba, vamzdis“ arba siejama su ide. *av- „šaltinis, upės srovė; Nedingis iš ide. *neid-, nid-* „tekėti“ ir t. t.

Vietovardžiai yra svarbūs kompleksiniams baltų genčių tyrimams. Dzūkams aktualus jotvingių genties palikimas. Tik problema ta, kad jotvingiai nėra palikę rašytinių šaltinių, todėl šios genties kalba rekonstruojama remiantis vietovardžiais. Jotvingių kalbos reliktais yra laikoma kirčiuota galūnė *-is*: Alytš, Guostš, Skroblš, Teirls, Zebriš; *s, z* vietoj lietuviams įprastų *š, ž*:

Kalba D. Valentukevičienė

Veisiejai (liet. viešas, vaisės), Zervynos (žerventi); priesaga *-ingis, -ė, -da*: Nedingis, Pilvingis, Sausvingis, Grūda. Z. Zinkevičiaus nuomone, jotvingių vietovardžiams būdingos šaknys: bebr-, berz-, blend-, gil-, azag-, ezeg-, gir-, gremzd-, gulb-, lyn-, akl-, sekl-, trak-, vygr-, pvz.: Trakai, Lynežeris, Aklikas, Giraitė ir kt.

D. Valentukevičienė, kalbėdama apie vietovardžius, aptarė tautų kontaktų pėdsakus (Varėnos rajone yra ir baltarusių, vokiečių, lenkų, ukrai-

niečių kilmės kaimų pavadinimų); paaiškino, kaip kuriami vietovardžiai, kodėl jie keičiasi arba nyksta; plačiau aptarė Marcinkonių ir Kabelių vietovardžius, ypač probleminius atvejus.

Paskaita užbaigta tarsi malda, vardijant Kabelių apylinkių vietovių pavadinimus: Juodas kampas, Bandaitės, Barsukinė, Gotlinas, Kūdzavaris, Dadotkai, Trakelis, Aklikas, Salovarcis, Bakanėlis...

Paskaitoje dalyvavęs visuomenininkas ir laikraščio „Vai

tolis girdėc“ leidėjas Vytautas Paulaitis dėkojo renginio organizatoriams ir pranešėjai už skatinimą domėtis krašto kultūra, o rašytojas Bronius Kašėlionis, įprasmindamas Lietuvos Nepriklausomybės kovų atminimo metus, Kabelių bibliotekai įteikė brangią dovaną – knygą „Dainavos partizanai. Šarūno rinktinė: dokumentai ir prisiminimai“.

Antanina KIBIRKŠTIENĖ
Kabelių bibliotekos bibliotekininkė

Kraštiečiai sukaktuvininkai

Varėnos viešojoje bibliotekoje veikia spaudinių paroda, skirta poeto Broniaus Mackevičiaus 90-osioms gimimo metinėms paminėti

B. Mackevičius

Bronius Mackevičius gimė 1929 m. kovo 20 d. Paažuolės kaime, Varėnos rajone. 1942–1949 m. mokėsi Vilniaus gimnazijoje. 1947–1949 m. dirbo literatūrinio darbuotoju „Komjaunimo tiesos“ laikraštyje, 1953–1956 m. – „Švyturio“ redakcijoje: iš pradžių literatūros darbuotoju, vėliau – skyriaus vedėju. Nuo 1956 m. – Lietuvos rašytojų sąjungos narys. 1960 m. baigė Maskvos M. Gorkio literatūros instituto aukštuosius literatūros kursus. 1961–1964 m. vadovavo „Pergalės“ žurnalo (dabar „Metai“) redakcijos skyriui.

Pirmoji B. Mackevičiaus poezijos knyga „Rikiuotėje“ dienos šviesa išvydo 1952 metais. Iš viso poetas išleido dvylika ei-

lėraščių knygų suaugusiems, tris rinkinius vaikams. Be to, daug poeto eilėraščių išspausdinta rinkiniuose ir periodiniuose leidiniuose. Paskutinė – „Šnara nendrose vėjas“ - 2009 metais. Šiuose eilėraščiuose daug skausmingų apmąstymų apie nelengvą savo kartos kelią, elegišku minčių apie dramatišką šiuolaikinio žmogaus situaciją prieštaringose epochos situacijose. Nemaža eilėraščių skirta žymiesiems lietuvių poetams, ryški knygoje ir amžinoji meilės tema.

Bronius Mackevičius apdovanojamas „Tiesos“, „Švyturio“, „Moters“, „Jaunimo gretų“ redakcijų premijomis, Vidaus reikalų ministerijos premija. Nemažai jo eilėraščių tapo daino-

mis. Už dainų tekstus 1979 m. jam buvo paskirta Stasio Šimkaus premija.

B. Mackevičius ne vieną dešimtmetį gyveno Švenčionių rajone. Ilgam buvo įsikūręs Kretuonių kaime, o paskutiniu metu – Murmų kaime. Poetas dažnai lankydavosi pas varėniškius. Kiekvienas susitikimas su poetu Broniumi Mackevičiumi buvo kupinas nuoširdumo ir atvirumo. Apie poeto apsilankymus Varėnoje byloja straipsniai rajono laikraščiuose: „Sugrįžimas į tėviškę“ (// *Raudonoji vėliava*, 1979, kovo 17), „Poeto balsas gimtinėje“ (*Raudonoji vėliava*, 1980, gruod. 25), „Gimtinei pašaukus“ (*Raudonoji vėliava*, 1982, vas. 27) ir kt. Paskutinį kartą Varėnoje poetas lankėsi

2009 metais kovo 28 dieną, po daugiau nei 20 metų pertraukos, Varėnos viešosios bibliotekos suorganizuotame poeto kūrybos vakare.

Bronius Mackevičius mirė 2013 m. gegužės 10 dieną. Liko kūryba, nuotraukose sustabdytos kasdieninio gyvenimo ir švenčių akimirkos

Parodoje - B. Mackevičiaus poezijos knygos (dauguma jų su poeto įrašais ir autografais), literatūra apie B. Mackevičių bei nuotraukos.

Parengė
Laimutė CIBULSKIENĖ
Varėnos viešosios bibliotekos bibliografijos, informacijos ir kraštotyros skyriaus bibliografė

Naujųjų Valkininkų bibliotekos skaitytojai susirinko į popietę, skirtą Knygnešio dienai ir Spaudos atgavimo 115 metų sukakčiai paminėti

Popietę pradėta pasakojimu apie 40 metų trukusią lietuviškos spaudos ir raidyno draudimo politiką, apie žmones, kurie atliko ypatingą vaidmenį Lietuvos istorijoje, – knygnešius. Per visą draudimo laikotarpį knygnešiai buvo baudžiami kalėjimu, piniginėmis baudomis, naikintos ir degintos lietuviškos knygos, tačiau slaptų knygų gabentojų atkaklumas apgynė ir išsaugojo lietuvišką žodį.

Varėnos ir Valkininkų apylinkėse veikė nemažai knygnešiu ir daraktorių. Valkininkų bažnyčios kunigas Silvest-

ras Gimžauskas skatino ir pats aktyviai dalyvavo lietuviškos spaudos platinime. Istoriniuose šaltiniuose minima apie 18 Valkininkų krašto knygnešiu – tai Dargužių, Čižiūnų, Valkininkų, Vaitakarčio, Puodžių kaimų gyventojai, kurie nebijodami sunkios kelionės į Kauną, Tilžę, nešė lietuvišką spaudą ir platino kaimuose.

Dabar mes jau galim skaityti, ką norim, kada norim ir kokia norim kalba, bet knygnešiu yra ir šiuo metu. Tai bibliotekininkų pagalbinkai, žmonės, kurie neša kny-

Knygnešystė – pagarbos vertas užsiėmimas

gas savo kaimynams, giminaičiams, senyvo amžiaus žmonėms, norintiems skaityti, bet nepajėgiantiems atei-

ti į biblioteką. Ši popietė buvo skirta vietiniams knygnešiams pagerbti. Bibliotekininkė pasveikino juos su šia

švente, padovanojo kiekvienam knygnešiu po krepšį ir palinkėjo stiprybės toliau tęsiant pagarbos vertą darbą.

Danutė BLAŽULIONENĖ
Naujųjų Valkininkų bibliotekos bibliotekininkė